

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

آشنایی با مکاتب نقاشی

رشته نقاشی

گروه تحصیلی هنر

زمینه خدمات

شاخه آموزش فنی و حرفه ای

شماره درس ۳۷۱۸

۷۵۰	میرزایی مهر، علی اصغر
آ ۴۲۴ / م	آشنایی با مکاتب نقاشی / مؤلفان : علی اصغر میرزایی مهر، حمیدرضا جهانی . - تهران : شرکت
۱۳۹۵	چاپ و نشر کتاب های درسی ایران، ۱۳۹۵ .
	۱۸۴ ص . : مصور (رنگی) . - (آموزش فنی و حرفه ای؛ شماره درس ۳۷۱۸)
	متون درسی رشته نقاشی گروه تحصیلی هنر، زمینه خدمات .
	برنامه ریزی و نظارت، بررسی و تصویب محتوا : کمیسیون برنامه ریزی و تألیف کتاب های درسی
	رشته نقاشی دفتر تألیف کتاب های درسی فنی و حرفه ای و کاردانش وزارت آموزش و پرورش .
	۱ . نقاشی . الف . میرزایی مهر، علی اصغر . ب . ایران . وزارت آموزش و پرورش . دفتر تألیف
	کتاب های درسی فنی و حرفه ای و کاردانش . ج . عنوان . د . فروست .

همکاران محترم و دانش آموزان عزیز :

پیشنهادات و نظرات خود را درباره محتوای این کتاب به نشانی
تهران- صندوق پستی شماره ۴۸۷۴/۱۵ دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی
و حرفه‌ای و کاردانش، ارسال فرمایند.

info@tvoccd.sch.ir

پیام نگار (ایمیل)

www.tvoccd.sch.ir

وب‌گاه (وبسایت)

این کتاب، طی سال‌های تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ و ۸۶-۱۳۸۵ توسط ۳۰ نفر از هنرآموزان تخصصی
کشور از دیدگاه چارچوب کلی کتاب درسی و قابلیت‌های یاددهی و یادگیری، ۱۰۰ نفر از هنرجویان از جهت
روانی و آسان‌یاب بودن مطالب و سودمندی تصاویر، ۱۰ نفر از متخصصان موضوعی و خبرگان حرفه‌ای از
ابعاد صحت مطالب و کاربردی بودن آن، اعتباربخشی گردید و نتایج آن در کتاب اعمال شد.

وزارت آموزش و پرورش

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

نام کتاب : آشنایی با مکاتب نقاشی - ۴۵۰/۲

مؤلفان : علی اصغر میرزایی مهر (فصل‌های اول تا سوم)، حمیدرضا جهانی (فصل‌های چهارم تا ششم)

اعضای کمیسیون تخصصی : عادل قلی‌زاده، حسین ذبیحی، محمدامیدی، سیدمحسن علوی نژاد و دارا افشارقوجانی

ویراستار : حسین داوودی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۰۹۲۶۶۰۸۸۳، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وبسایت : www.chap.sch.ir

صفحه‌آرا : علی نجمی

طراح جلد : حمیدرضا جهانی

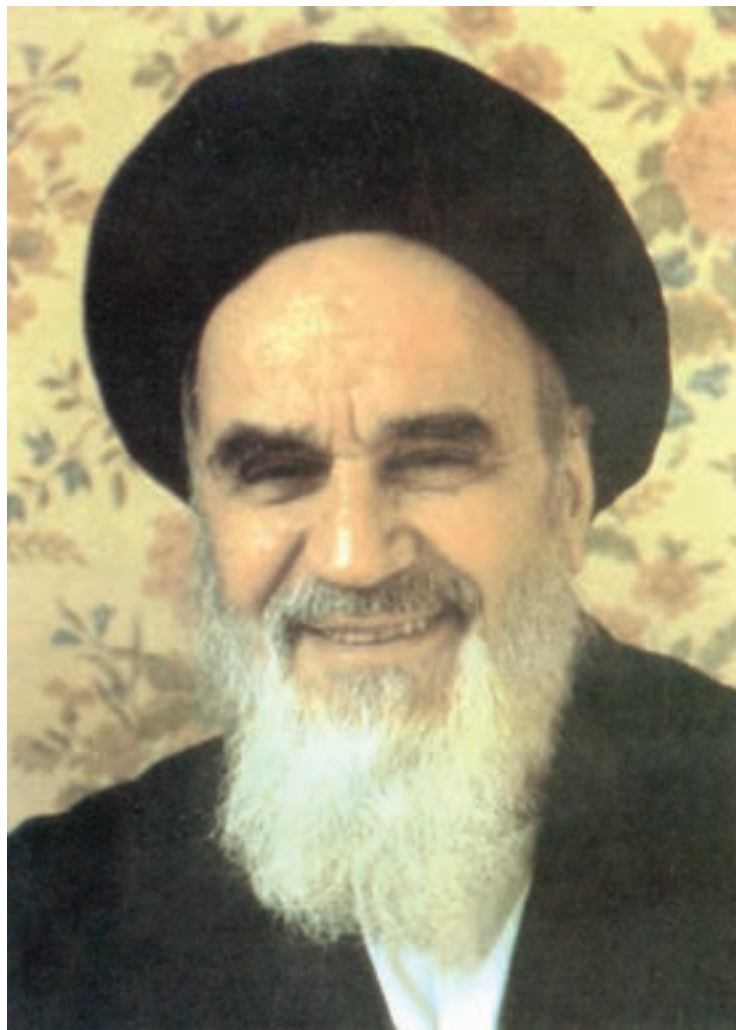
ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران - تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن : ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۳۷۵۱۵-۱۳۹

چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ نهم ۱۳۹۵

حق چاپ محفوظ است.

از جمله نقشه‌ها که مع‌الأسف تأثیر بزرگی در کشورها و کشور عزیزمان گذاشت و آثار آن باز تا حدّ زیادی بجا مانده بیگانه نمودن کشورهای استعمار زده از خویش، و غرب زده و شرق زده نمودن آنان است... فی‌المثل اگر در کتاب یا نوشته یا گفتاری چند واژه‌ی فرنگی باشد بدون توجه به محتوای آن با اعجاب پذیرفته و گوینده و نویسنده‌ی آن را دانشمند و روشنفکر به حساب می‌آورند و از گهواره تا قبر به هر چه بنگریم اگر با واژه‌ی غربی و شرقی اسم گذاری شود مرغوب و مورد توجه و از مظاهر تمدن و پیشرفتگی محسوب و اگر واژه‌های بومی خودی به کار رود مطرود و کهنه و واپس زده خواهد بود. کودکان ما اگر نام غربی داشته باشند مفتخر و اگر نام خودی دارند سر به زیر و عقب افتاده‌اند. خیابان‌ها، کوچه‌ها، مغازه‌ها، شرکت‌ها، داروخانه‌ها، کتابخانه‌ها، پارچه‌ها و دیگر متاع‌ها هر چند در داخل تهیه شده باید نام خارجی داشته باشد تا مردم از آن راضی [باشند] و به آن اقبال کنند. فرنگی‌مآبی از سر تا پا و در تمام نشست و برخاست‌ها و در معاشرت‌ها و تمام شئون زندگی موجب افتخار و سربلندی و تمدن و پیشرفت، و در مقابل، آداب و رسوم خودی، کهنه‌پرستی و عقب افتادگی است.

... باید هشیار و بیدار و مراقب باشید که سیاست‌بازان پیوسته به شرق و غرب با وسوسه‌های شیطانی شما را به سوی این چپ‌اولگران بین‌المللی نکشند و با اراده‌ی مصمم و فعالیت و پشتکار خود به رفع وابستگی‌ها قیام کنید و بدانید که نژاد آریا و عرب از نژاد اروپا و امریکا و شوروی کم ندارد و اگر خودی خود را بیابد و یأس را از خود دور کند و چشمداشت به غیر خود نداشته باشد در درازمدت قدرت همه کار و ساختن همه چیز را دارد و [به] آن چه انسان‌های شبیه به اینان به آن رسیده‌اند خواهد رسید به شرط اتکال به خداوند تعالی و اتکاء به نفس و قطع وابستگی به دیگران و تحمل سختی‌ها برای رسیدن به زندگی شرافتمندانه و خارج شدن از تحت سلطه‌ی اجانب.

امام خمینی «قدس سرّه الشریف»

فهرست مطالب

بخش اول : آشنایی با مکاتب نقاشی ایران

۲	فصل اول : پیشینه‌ی نقاشی در ایران قبل از اسلام
۲	دیوارنگاره‌های غارها
۳	نقاشی روی سفال
۵	نقاشی دیواری در ایران باستان
۸	فصل دوم : نقاشی ایران در دوره‌ی اسلامی
۹	نقاشی سلجوقی
۹	• مصورسازی
۱۲	• نقاشی روی سفال
۱۳	مکتب بغداد (عباسی)
۱۹	مکتب تبریز و بغداد (جلایری)
۲۰	مکتب شیراز
۲۰	• شیراز در سده‌ی هشتم ه.ق.
۲۲	• شیراز از سده‌ی نهم ه.ق.
۲۵	مکتب هرات
۲۵	• نیمه‌ی اول سده‌ی نهم هجری
۲۸	• نیمه‌ی دوم سده‌ی نهم ه.ق، عصر بهزاد
۳۱	مکتب تبریز (نیمه‌ی اول سده‌ی دهم ه.ق.)
۳۵	مکتب اصفهان (سده‌ی یازدهم ه.ق.)
۳۵	• رقعہ نگاری
۳۹	• فرنگی سازی

۴۱	• نقاشی دیواری
۴۴	دوره‌ی فترت (حدود ۱۱۷۰-۱۱۰۰ ه.ق)
۴۴	مکتب زند و قاجار (حدود ۱۲۷۰-۱۱۷۰ ه.ق)
۴۷	طبیعت‌گرایی در نقاشی ایران
۵۳	دوران معاصر

بخش دوم : آشنایی با مکاتب نقاشی جهان

۶۴	فصل سوم : نقاشی در تمدن‌های باستانی
۶۴	نقاشی بین‌النهرین
۶۶	نقاشی مصر
۷۳	نقاشی چین
۷۷	نقاشی ژاپن
۸۲	نقاشی هند

۹۰	فصل چهارم : مکاتب نقاشی اروپا قبل از رنسانس
۹۰	یونان باستان
۹۴	روم باستان
۱۰۲	هنر مسیحیت
۱۰۶	• تصویرسازی در مسیحیت
۱۰۸	نقاشی گوتیک
۱۰۸	• شیشه‌نگاره
۱۰۹	• نقاشی روی پانل

۱۱۱	فصل پنجم : مکاتب نقاشی اروپا از رنسانس تا نیمه‌ی سده‌ی نوزدهم میلادی
۱۱۱	رنسانس
۱۲۰	رنسانس در شمال اروپا

۱۲۲	منریسم
۱۲۳	باروک
۱۲۷	روکوکو
۱۲۹	نئوکلاسیک
۱۳۱	رومانیسم
۱۳۴	رنالیسم

فصل ششم : مکاتب نقاشی غرب از نیمه‌ی دوم سده‌ی نوزدهم تا اواخر سده‌ی بیستم میلادی

۱۳۸	امپرسیونیسم
۱۴۴	پست امپرسیونیسم
۱۴۹	آرنو
۱۵۱	فویسم
۱۵۳	اکسپرسیونیسم
۱۵۵	کوبیسم
۱۵۷	فوتوریسم
۱۵۹	دادائیسم
۱۶۱	سوررئالیسم
۱۶۵	آبستره
۱۶۸	اُپ آرت
۱۶۹	پاپ آرت
۱۷۳	فهرست منابع

سخنی با هنرآموزان

تصاویر به جا مانده از انسان‌های نخستین نشان می‌دهند که طراحی و نقاشی از بدو پیدایش بشر در کره‌ی خاکی، با او همراه بوده است. انسان‌های اولیه برای برقراری ارتباط با یکدیگر و هم‌چنین برای تسخیر نیروهای طبیعت از هنر خصوصاً نقاشی استفاده می‌کردند. بیان اندیشه و افکار با استفاده از طراحی و نقاشی، منجر به پیدایش خط تصویری گردید.

خط تصویری جزء اولین نوشتارهای انسانی است که صفحات آغازین تاریخ بشر را به خود اختصاص داده است. مطالعه‌ی تاریخ هنر بدون توجه به اکتشافات باستان‌شناسی غیرممکن به نظر می‌رسد. باستان‌شناس قادر است با کشف اسناد و دقت در آن‌ها حلقه‌های گمشده‌ی تاریخ بشر را پیدا کند و آن‌ها را به هم متصل نماید. هر اکتشافی پنجره‌ای جدید بر روی محققان باز می‌کند و آنان را قادر می‌سازد تا رازهای تاریخ را آشکار کنند.

حال، به این چند پرسش بیندیشیم:

- مطالعه‌ی تاریخ هنر چرا اهمیت دارد؟
- چرا مطالعه‌ی تاریخ نقاشی ضرورت دارد؟
- مطالعه‌ی تاریخ نقاشی چگونه باید باشد؟
- چه عواملی در تحولات هنری سهیم بوده‌اند؟
- تفاوت سبک‌های نقاشی در چیست؟
- هنرمندان بزرگ نقاشی چه کسانی بوده‌اند؟
- آیا مطالعه و تحلیل پدیده‌های هنری می‌تواند به ظهور روش‌های نوین و متناسب با زمان منجر گردد؟

... –

در این کتاب سعی شده است تا حدودی به پرسش‌های یاد شده پاسخ داده شود و هنرجویان را با سیر تحولات تاریخی هنر نقاشی و سبک‌های مختلف آشنا نماید.

از این رو، کتاب حاضر با تعیین اهداف آموزشی زیر برای هنرجویان رشته‌ی نقاشی تهیه شده است:

- آشنایی با واژه‌ی هنر (نقاشی) و جایگاه آن در بین هنرهای تجسمی؛
 - ایجاد تفکر خلاق و تقویت تخیل و ذهنیت هنرجویان؛
 - آشنایی با آثار برجسته‌ی نقاشی؛
 - شناسایی استادان برجسته‌ی نقاشی ایران و جهان؛
 - آشنایی با تغییرات و نحوه‌ی ظهور مکاتب نقاشی؛
 - تقویت حس ملی‌گرایی و استفاده از تجارب گذشتگان برای ساختن آینده؛
 - و ایجاد علاقه‌مندی به آثار هنری و احترام به هنرمندان پیش‌کسوت و حفظ و نگه‌داری آثار آن‌ها.
- بنابراین، از هنرآموزان درخواست می‌گردد، علاوه بر دقت در اهداف آموزشی، به نکات زیر نیز توجه کنند و آن‌ها را به کار گیرند:

– کتاب حاضر، پس از کاربست اطلاعات به‌دست آمده از پروژه‌ی اعتباربخشی، به منظور ارتقای کیفی آن دوباره تدوین شده است؛ از جمله: رسم نمودارهای تاریخ نقاشی، توجه به عوامل مؤثر در شکل‌گیری مکاتب، حذف اسامی اضافه و چاپ تصاویر با کیفیت بهتر. در این صورت انگیزه‌ی هنرجویان را برای آموختن بیشتر، تقویت حس کنجکاوی و افزایش علاقه‌مندی و هنردوستی بیشتر آنان را شاهد خواهیم بود.

— باید توجه داشته باشید که واژه‌ی مکتب (style) در حوزه‌ی هنر نقاشی، که در فرهنگ غربی با بار معنایی و مفهومی خاص خود به کار گرفته می‌شود، در واقع بیان‌گر تفکرات، آرا و اندیشه‌های پدیدآوران آن مکتب است. اما در تاریخ هنر ایران، با تأکید بر نام شهرها، مفهومی دیگر از واژه مکتب را تداعی می‌کند. زیرا حکومت‌ها، با تغییر پایتخت، شرایطی را ایجاد می‌کردند که آثار هنری با ویژگی‌های محلی و منطقه‌ای تولید و عرضه می‌شدند. در موارد متعددی یک شهر در چند دوره مرکز فعالیت حکومت‌ها بوده‌اند و رهبری هنری عصر خود را بر عهده داشته‌اند. در این صورت با درج عدد یا دوره‌ی حکومتی به صورت پسوند آن‌ها را از هم جدا کرده‌ایم؛ مانند تبریز ۱، تبریز ۲ یا تبریز مغول، تبریز صفویه و ...

— کتاب حاضر، ضمن آشنا نمودن هنرجویان با واژه‌ها و اصطلاحات هنری، به تغییرات و تداوم حیات فرهنگی ملل مختلف می‌پردازد و فراگیران را با نمونه‌های تصویری ایران و جهان آشنا می‌کند. با این توضیح که به هنرآموزان توصیه می‌شود در ارزش‌یابی‌ها از پاورقی و مشخصات تصاویر، که در ویرایش جدید اضافه شده‌اند، سؤال مطرح نمایند.

ذکر مشخصات دیگر؛ مانند سال خلق اثر، محل نگه‌داری و درک مقیاس با اِشِل انسانی، صرفاً جهت مطالعه‌ی آزاد بوده است تا هنرجویان بتوانند درک بهتری نسبت به تاریخ نقاشی پیدا کنند. ضمن این که باید به جای تکیه بر محفوظات، توانایی نقادی و استدلال هنرجویان را در تجزیه و تحلیل آثار نقاشی تقویت نموده، هم‌چنین روش بحث و گفت‌وگو و ارائه‌ی درس توسط هنرجویان و تحقیق در خصوص پدیده‌های تاریخی می‌تواند بسیار مؤثر باشد. اسامی اضافه و غیرضروری، با توجه به همین نکته، حذف شده‌اند.

همان‌طور که می‌دانید در هر دوره هنرمندان فراوانی وجود داشته‌اند. ولی مؤلفان، با توجه به تأکید نداشتن بر افزایش محفوظات هنرجویان، موظف شدند از افراد و مکاتب شاخص نام ببرند و از ذکر اسامی همه‌ی افراد پرهیز نمایند. البته هنرجویان در دوره‌ی کاردانی و کارشناسی با سایر هنرمندان و مکاتب دیگر آشنا خواهند شد و آن‌ها را دقیق‌تر مورد مطالعه قرار خواهند داد.

امید است با مطالعه‌ی بخش‌های مختلف این کتاب، ضمن آشنایی هنرجویان با مباحث نقاشی، از گذشته چراغی روشن فراهم کنند و به مدد آن آینده‌ای درخشان و پرافتخار را طرح‌ریزی نمایند.

«کمیسیون تخصصی برنامه‌ریزی درسی و تألیف رشته‌ی نقاشی»

هدف کلی

آشنایی با سیر تحولات تاریخی هنر نقاشی و سبک‌های مختلف آن در ایران و جهان از دوران باستان تا امروز